

กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

Strategies to Develop the Nursing Students' Identity in Nursing Colleges, Ministry of Public Health

กิตติพร เหน่าสุวรรณ^{1*}, เสริมศักดิ์ วิศาลภรณ์² และ วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์³

Kittiporn Nawsuwan^{1*}, Sermsak Wisalaporn² and Wittawat Didyasarin Sattayarak³

Abstract

Nursing Student's image and identity are mainly developed from the very beginnings of the academic and professional formation. Therefore, it is important to build a positive students' image and a strong professional nursing identity. This research used the mixed-method approach and aimed to: 1) explore strategies in order to develop a positive nursing students' identity and self-image in nursing colleges under jurisdiction Ministry of Public Health, 2) study the appropriateness and feasibility of implementing those strategies at a larger scale. The research was divided into three (3) stages. Firstly, conceiving several strategies in order to develop a positive nursing students' self-image (in-depth interviews of administrators were conducted and content analysis was used). Secondly, a discussion group among nine (9) experts was held, focusing on the appropriate strategies to adopt in order to built a strong positive nursing students' identity. Thirdly, a feasibility study on implementing those strategies was conducted among 40 nurse instructors. Data were analyzed by using t – test. Results revealed as the following;

Eleven strategies were developed in order to reinforce the identity of the nursing students, including: 1) participatory policy setting and integration with all missions, 2) conducting road map, 3) development of information technology, 4) promoting competency of nurse instructors and mentors, 5) providing variety of teaching and learning methods, 6) role modeling, 7) promoting supportive and caring environment in institution, 8) facilitating reflection at individual, group, and institution level, 9) encouraging students to run project /activities with the PDCA process, 10) conducting virtual family, and 11) systematic

¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ต.บ่อทราย อ.เมือง จ.สงขลา 90000, ²ราชบัณฑิต, ³มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: Jock2667@gmail.com)

monitoring and evaluation. The experts confirmed that those strategies were suitable for implementation. The nurse instructors identified the feasibility of those strategies for application at a statistically significant level of 0.001.

Keywords: *Strategies to develop, identity, nursing student*

บทคัดย่อ

อัตลักษณ์ เป็นผลที่เกิดแก่ผู้เรียนตามความตั้งใจของสถานศึกษา มีความสำคัญต่อภาพลักษณ์ที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาล การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ศึกษาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้เชี่ยวชาญ 9 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าที (t-test)

ผลการศึกษา พบว่า กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข มี 11 กลวิธี ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายให้บูรณาการกับทุกพันธกิจภายใต้การมีส่วนร่วม 2) จัดทำแผนปฏิบัติ 3) พัฒนาความรู้ และทักษะแก่อาจารย์และครูพี่เลี้ยง 4) พัฒนาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) จัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย 6) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา 7) จัดบรรยากาศองค์กรให้เป็นกัลยาณมิตร 8) ส่งเสริมให้เกิดการสะท้อนคิด 9) สนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมด้วยกระบวนการ PDCA 10) จัดกิจกรรมครอบครัวเสมือนอย่างต่อเนื่อง 11) ติดตามและประเมินผลเป็นระบบ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 11 กลวิธี พบว่า มีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติ และเมื่อนำกลวิธีไปตรวจสอบความเป็นไปได้กับอาจารย์วิทยาลัยพยาบาล พบว่า ทุกข้อมีความเป็นไปได้สูงการนำไปปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

คำสำคัญ: *กลวิธีการพัฒนา, อัตลักษณ์, นักศึกษาพยาบาล*

บทนำ

อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อการสร้างสัญลักษณ์เพื่อแสดงความเป็นตัวตน ผ่านการปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นปัจเจกกับบทบาทหน้าที่และระบบที่สังคมกำหนดมา วิธีการที่ถือว่าเป็นหัวใจของการเสริมสร้างอัตลักษณ์คือการสอดแทรก โดยผ่านหลักสูตรและแบบเรียน ตลอดจนการส่งเสริมให้นักศึกษามีโอกาสได้ตัดสินใจเลือกอัตลักษณ์ของสถาบันภายใต้การแนะนำของครูผู้สอน และ

กระบวนการของสถานศึกษานั้น ๆ (McNair et al., 2011) ในวิชาชีพพยาบาล อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อความมั่นคงของวิชาชีพ การมีอัตลักษณ์ดีย่อมส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ที่ดีของวิชาชีพ จะทำให้เป็นที่รู้จัก ได้รับการสนับสนุนร่วมมือ และไว้วางใจจากผู้รับบริการ ส่งผลถึงความสำเร็จขององค์กร นักศึกษาพยาบาลแม้ว่ายังไม่ได้เป็นพยาบาลอย่างเต็มตัวแต่อัตลักษณ์ของบัณฑิตพยาบาล ก็เหมือนกับ

พยาบาลวิชาชีพ ทั้งความรู้สึกรู้จักคิด การรับรู้ บทบาทตัวตนเป็นพยาบาลวิชาชีพ ทำให้การแสดง พฤติกรรมเป็นไปตามคุณลักษณะเฉพาะของ พยาบาลวิชาชีพ ดังนั้น การจัดเกลาด้านวิชาการ และ คุณลักษณะของพยาบาลด้วยการจัดการเรียนการ สอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงเป็นมิติที่สำคัญ ต่อการผลิตบุคลากรทางพยาบาลให้มีคุณภาพ มาตรฐาน จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาพยาบาล ตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาล (Black and Chitty, 2011) ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียน การสอนสาขาพยาบาลศาสตรบัณฑิต มุ่งหวังให้ ผู้เรียนรู้หลาย ๆ ด้าน จนไม่มีความโดดเด่น ขาด ความชัดเจนในการพัฒนาสมรรถนะ เพื่อให้เกิด อัตลักษณ์ที่ชัดเจนและได้พยาบาลที่พึงประสงค์ (ดรุณี รุจกรกานต์ และคณะ, 2555)

วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรม ราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นสถาบันการ ศึกษาพยาบาล มีพันธกิจหลักในการผลิตพยาบาล วิชาชีพให้แก่สถานบริการสุขภาพของรัฐ ตาม ปรัชญาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และ ระบบบริการสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข โดยมี เป้าหมายสำคัญคือ ผลิตพยาบาลวิชาชีพให้มีคุณภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึง ประสงค์ ตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ 6 ด้าน ที่สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษา แห่งชาติสาขาพยาบาลศาสตร์ ตลอดจนมีอัตลักษณ์ เชิงวิชาชีพ เป็นที่ต้องการและยอมรับของสังคม (ราชกิจจานุเบกษา, 2553)

ดังนั้น เพื่อความชัดเจนต่อการพัฒนา อัตลักษณ์ สถาบันพระบรมราชชนกจึงได้กำหนด อัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล สังกัดกระทรวง สาธารณสุขไว้ดังนี้ คือ “การให้บริการสุขภาพด้วย หัวใจความเป็นมนุษย์” ซึ่งหมายถึง การให้บริการ

ที่เป็นมิตร มีความรัก ความเมตตา ใส่ใจในปัญหา และความทุกข์ ของผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง ให้ บริการตามปัญหา และความต้องการ ของผู้รับ บริการ ที่เป็นจริง โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้รับ บริการเป็นหลัก ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่จิตบริการ (Service Mind) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) และการมีส่วนร่วมของ ผู้รับบริการ (Participation) สถาบันพระบรม ราชชนกและวิทยาลัยพยาบาลได้ดำเนินการพัฒนา อัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การกำหนดเป้าประสงค์ (Key Success Factor: KSF) การพัฒนาอัตลักษณ์ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การกำหนดกลยุทธ์ การสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีอัตลักษณ์ กลยุทธ์ ปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา หลักสูตรและ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลได้พัฒนารูปแบบการศึกษาแบบ บูรณาการจัดการเรียนการสอนเน้นหัวใจความเป็น มนุษย์ในกลุ่มวิชาพื้นฐานด้านมนุษย์ สังคมและ สิ่งแวดล้อม กลุ่มวิชาด้านสุขภาพและกลุ่มวิชาการ พยาบาล ด้านกิจการนักศึกษา มีการบูรณาการ การเรียนการสอนกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จนเกิดนวัตกรรมจิตบริการด้วยหัวใจความเป็น มนุษย์ภายใต้วัฒนธรรมระบบครอบครัวเสมือน มี การขยายลงสู่การจัดกิจกรรมในชุมชนและสถาน พยาบาล เรียกว่า “หนึ่งวิทยาลัย หนึ่งตำบล” (สถาบัน พระบรมราชชนก, 2556)

ผลการประเมินและการจัดทำแนวทางการ พัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2545 ของสถาบันพระบรมราชชนก พบว่า สมรรถนะเชิง วิชาชีพพยาบาลและความสามารถในการปฏิบัติการ พยาบาล บางครั้งนักศึกษามีการละเมิดสิทธิของ ผู้ป่วย ขาดความสามารถทางการคิด ทั้งการคิด

สร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดตัดสินใจ เฉพาะหน้า นอกจากนี้เสนอแนะให้สถาบันพระบรมราชชนก สนับสนุนให้แต่ละวิทยาลัยเน้นการบูรณาการความรู้กับคุณธรรม ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (สุริย์ เหล็กขำ และคณะ, 2553) รวมทั้งพบประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาและข้อเสนอแนะประการ ได้แก่ ควรกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของวิทยาลัย วิทยาลัยควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดคุณลักษณะตามอัตลักษณ์ของแต่ละวิทยาลัย ควรจัดให้มีระบบและกลไกในการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ที่ชัดเจน การสนับสนุนให้แต่ละวิทยาลัยเน้นการบูรณาการความรู้กับคุณธรรม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) ดังนั้น สถาบันพระบรมราชชนกและวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จึงจำเป็นต้องสร้างความชัดเจนในกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ โดยเชื่อมโยงบูรณาการกับพันธกิจหลักและพันธกิจสนับสนุนของวิทยาลัย อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

นิยามศัพท์

อัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข หมายถึง บุคลิกลักษณะที่

แสดงออกมาเป็นลักษณะเฉพาะของนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ต่อการให้บริการแก่ผู้รับบริการ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ ด้านการดูแลอย่างเอื้ออาทร ด้านทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ และด้านการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

ด้านคุณลักษณะเชิงวิชาชีพ หมายถึง นักศึกษาพยาบาลที่มีภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้รับบริการ มีทักษะการบริหารจัดการสามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะการสื่อสารกับผู้รับบริการ ภายใต้การปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมตามกระบวนการพยาบาล โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตลอดจนเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับบริการ

ด้านการดูแลอย่างเอื้ออาทร หมายถึง นักศึกษาพยาบาลที่ให้การพยาบาลด้วยความรู้สึกห่วงใยและเมตตา เห็นประโยชน์ของผู้รับบริการเป็นสำคัญและเคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ด้านทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง นักศึกษาพยาบาลที่มีความสามารถในการจัดหมวดหมู่ จำแนกแยกแยะข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ แล้วนำมาสรุปข้อมูลที่เป็นจริงได้อย่างเป็นระบบ โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับความรู้ทางวิชาการและใช้เหตุผลหรือหลักฐานในการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบเพื่อนำมาวางแผนให้บริการสุขภาพสอดคล้องกับบริบทของผู้รับบริการ

ด้านการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล หมายถึง นักศึกษาพยาบาลให้การพยาบาลตามความต้องการของผู้รับบริการภายใต้ขอบเขตวิชาชีพโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของผู้รับบริการ ไม่เลือกปฏิบัติ เคารพการตัดสินใจและตระหนักในสิทธิของผู้รับบริการ ภายใต้การยอมรับความแตกต่างด้านความเชื่อ

ค่านิยม วิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ของผู้รับบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ในลักษณะของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำ ตามด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำแนวคิดรูปแบบระบบสังคมสำหรับสถานศึกษา (Social – System Model for School) ของฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2013)

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ได้แก่ 1) การบริหารปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1.1) นโยบาย/วิสัยทัศน์ / พันธกิจ 1.2) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล 1.3) งบประมาณ เทคโนโลยีและสิ่งสนับสนุน 1.4) การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของวิทยาลัย 2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย 2.1) การจัดการเรียนการสอน 2.2) การส่งเสริมการเรียนรู้ 2.3) การสร้างการรู้จัก/การสร้างแรงจูงใจ 2.4) วัฒนธรรมองค์กร 3) แนวปฏิบัติที่ดีต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข และ 4) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และการทดลองใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กับกลุ่มที่เหมือนกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา รวม 3 คน เพื่อ

นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ หรือผู้เชี่ยวชาญในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้นแบบ และขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์จิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ 2557 จากการพิจารณาคัดเลือกของสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข (2556) ประกอบด้วย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช ขอนแก่น จักรีรัช สงขลา และวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี โดยกระจายแต่ละวิทยาลัยจำนวน 9 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาล 3 คน รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักศึกษา 3 คน และหัวหน้าภาควิชา/อาจารย์ 3 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วจึงนำมาสรุปประเด็นและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา มาสรุปประเด็นได้กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ นักศึกษาพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข 11 กลวิธี แล้วจึงจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและข้อเสนอแนะแต่ละกลวิธี จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษา/การพยาบาล มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือมีตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มการพยาบาล/หัวหน้าหอผู้ป่วย มีประสบการณ์การบริหารการศึกษา/การพยาบาล ปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษา หรือปฏิบัติงานในโรงพยาบาลของรัฐตลอดจนมีประสบการณ์ในการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษา

พยาบาล และนักศึกษาศาษาอื่น

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 11 กลวิธี มาพัฒนาเป็นเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้ตรวจสอบความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวนทั้งสิ้น 44 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จาก 1- 5 คะแนน หมายถึง กลวิธีนั้นมีความเป็นไปได้สู่การปฏิบัติน้อยที่สุด ถึง มากที่สุด ตามลำดับ โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 40 คน เนื่องจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา เป็นวิทยาลัยหนึ่งที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้นแบบและขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์จิตบริการ ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ 2557 ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีหอยางแบบไม่คืน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับค่าเฉลี่ย ของกลวิธีที่ได้แต่ละข้อกับเกณฑ์ประเมินค่าที่ระดับมาก ($\mu \geq 3.50$) ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวได้มาจากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการแปลความหมายค่าเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Reference) (ชาลิต ชูกำแพง, 2549) ด้วยสถิติค่าที (t-test) ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์แบ่งช่วงค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า กลวิธี

มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า กลวิธี

มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า กลวิธี

มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า กลวิธี

มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า กลวิธี

มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด

โดยก่อนทดสอบด้วยสถิติค่าที (t-test) ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบการแจกแจงของข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบ Shapiro -Wilk Test พบว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ ($p = 0.083$)

ทั้งนี้ขั้นตอนการวิจัยแสดงไว้ในรูปที่ 1

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษา วิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข มี 11 กลวิธี ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายให้มีการบูรณาการอัตลักษณ์กับทุกพันธกิจภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) 2) จัดทำแผนปฏิบัติ (Road Map) 3) พัฒนาความรู้และทักษะการทำวิจัย นวัตกรรมภาษาอังกฤษ การจัดการความรู้ การบริหารจัดการ การบริการภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่อาจารย์และครูพี่เลี้ยง 4) พัฒนาลิขสิทธิ์สนับสนุน ได้แก่ สื่อการสอนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ทั้งระบบและพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ 5) มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย 6) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา 7) จัดบรรยากาศ

รูปที่ 1. สรุปขั้นตอนการวิจัย

องค์กรให้เป็นกัลยาณมิตร อบอุ่น เป็นธรรมชาติ ปลอดภัย ร่วมแรงร่วมใจ 8) ส่งเสริมให้เกิดการสะท้อนคิดในระดับบุคคล กลุ่มงานและองค์กร 9) สนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมภายในและภายนอกสถาบันด้วยกระบวนการ PDCA 10) จัดกิจกรรมครอบครัวเสมือนอย่างต่อเนื่อง 11) ติดตามและประเมินผลการพัฒนาอัตลักษณ์อย่างเป็นระบบ โดยสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารปัจจัยนำเข้า

1.1. นโยบาย/วิสัยทัศน์/พันธกิจ
ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า กลวิธีการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือการบูรณาการอัตลักษณ์ให้ครอบคลุมทุกพันธกิจ โดยเฉพาะกับการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในรายวิชาการศึกษาทั่วไป การฝึกภาคปฏิบัติและกิจการนักศึกษา ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมให้นักศึกษามีสมรรถนะสากล เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องขับเคลื่อนสู่การ

ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน สามารถวัดผลสำเร็จได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ควรให้อาจารย์นักศึกษาแหล่งฝึกและผู้ใช้บัณฑิต หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และนำลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...เราควรเน้นไปที่การจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี โดยเฉพาะในรายวิชาการศึกษาทั่วไปเป็นหลัก ต้องปลูกฝังการคิดเชิงวิเคราะห์ ตั้งแต่ปี 1 พอเข้าในรายวิชาภาคปฏิบัติก็ต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ซึ่งมันเชื่อมโยงกับผลการสอบสภาพของเราด้วย ถ้าเด็กไม่แน่นผลสอบสภาพก็ไม่ดี มันส่งถึงกันจริง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

1.2 การพัฒนาทรัพยากรบุคคล

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่ากลวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อพัฒนาอัตรากำลังของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ ควรจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการให้อาจารย์ บุคลากรสายสนับสนุน ครูพี่เลี้ยง มีความเชี่ยวชาญในหัตถการบนหอผู้ป่วย มีการพัฒนาทักษะทางคลินิก ทักษะการทำวิจัย/นวัตกรรม ทักษะภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การให้บริการด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดการความรู้ ทักษะการบริหารจัดการ และการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยการสอดแทรกลงสู่การจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และกิจกรรมนักศึกษา ตลอดจนการทำแผนปฏิบัติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... ต้องให้อาจารย์ ครูพี่เลี้ยงมีความรู้เกี่ยวกับการบริการด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจการดำเนินชีวิตในบริบทที่ความแตกต่าง

จริง ๆ แล้ว เป็นความรู้พื้นฐานของการให้บริการ ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนต้องรู้อยู่แล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้อาจารย์ และครูพี่เลี้ยง มีองค์ความรู้เชิงวิชาการและเชิงวิชาชีพ มีความเชี่ยวชาญใน *Proceduer* (หัตถการพยาบาล) ครูต้องรู้และเชี่ยวชาญบน *Ward* ต้องทำ *Road Map* (แผนปฏิบัติ) เกี่ยวกับ *Clinical Practice Development* (การพัฒนาทักษะในคลินิก)” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.3 งบประมาณ เทคโนโลยีและสิ่งสนับสนุน

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า กลวิธีการจัดการงบประมาณเทคโนโลยีและสิ่งสนับสนุนเพื่อพัฒนาอัตรากำลังของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ พัฒนาสื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ทั้งระบบ เน้น *e-learning* สถานการณ์จำลอง (*Simulation*) เพื่อให้นักศึกษาได้ประเมินความสามารถของตนเอง พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจภายใต้การมีส่วนร่วมของนักศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... สื่อ *Simulation* (สถานการณ์จำลอง) จะช่วยให้เขาได้คิดหลาย ๆ ชั้น เขาจะคิดอย่างมีระบบ ผู้การคิดเชิงวิเคราะห์และนำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่เราอยากให้เด็กทุกคนมีให้ได้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... สื่อต้องเป็น *Simulation* เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และประเมินทักษะของตนเอง เด็กต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อ หรือ *Simulation* เขาจะรู้สึกสนุก ทำท่าย และมีคามมุ่งมั่นต่อการทำโจทย์” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

1.4 การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของวิทยาลัย

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า กลวิธีการจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของวิทยาลัย เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ การจัดบรรยากาศเป็นกัลยาณมิตร มีการปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม เอื้ออาทร อบอุ่น เป็นธรรมชาติ ปลอดภัย มีป้ายแสดงอัตลักษณ์ในแต่ละจุด มีการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ จัดป้ายนิทรรศการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ ป้ายแสดงผลงานที่ได้รับรางวัล การจัดชั่วโมงวิชาการโดยเน้นตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดสิ่งแวดล้อมดังกล่าวต่อไป

“...จัดให้เป็นธรรมชาติ ดูแล้วเย็นลง รู้สึกได้ว่าเรายอมรับซึ่งกันและกัน พยายามให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดสีห้องเรียน เก้าอี้ ทางเดิน มันทำให้เขาได้รู้ว่าเราให้เกียรติและให้การยอมรับเขาอยู่ ใช้หลักความต้องการมาสโลว์ ทั้งปลอดภัยให้เกียรติยอมรับ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

“... บรรยากาศการคิดเชิงวิเคราะห์ต่างกับด้านอื่น ๆ ตรงที่ความเป็นวิชาการเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ วิทยาลัยควรมีการจัดนิทรรศการ มีการตอบปัญหาชิงรางวัล มีการจัดให้เป็น Academic Hour (ชั่วโมงแห่งการอ่านหนังสือ) อาจจะเป็นหลังสวดมนต์ ที่วิทยาลัยทำอยู่แรก ๆ ไม่ได้ผล ช่วงหลังนักศึกษาหลายคนชอบอยากให้มีผลสอบเราเลยดี” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9)

2. ด้านกระบวนการ

2.1 การจัดการเรียนการสอน

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า กลวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ วางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยจัดทำแผนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ มีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น การแบ่งกลุ่ม

ทำงาน การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การสะท้อนคิดในระดับบุคคล กลุ่มงาน และองค์กร พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ มีการวิพากษ์วิธีการสอน การจัดประสบการณ์อย่างเพียงพอขณะฝึกภาคปฏิบัติ มีการควบคุมกำกับติดตามโดยการประเมินอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในขณะที่ฝึกภาคปฏิบัติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... การจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีต้องมีวิธีที่หลากหลาย ให้นักศึกษาได้ฝึกคิดวิเคราะห์จากโจทย์สถานการณ์ตัวอย่าง มี Simulation ตามระดับชั้นปี การแบ่งกลุ่มให้ศึกษาสภาพจริงสำหรับภาคปฏิบัติมีการจัด Case ประสบการณ์ที่หลากหลาย เพียงพอ มีการ Conference Case (ประชุมทางการพยาบาล) กับอาจารย์ครูพี่เลี้ยงและสหวิชาชีพ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“...มีการกำหนดลงไปในแผนการสอน มคอ. ที่มีความสอดคล้องในผลลัพธ์การเรียนรู้ว่าต้องให้เกิดและวัดได้จริงในทุกหมวดและทุกรายวิชา โดยเฉพาะในหมวดวิชาชีพและมีแบบประเมิน วัดตามคุณลักษณะที่มีด้วย ในการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติมีการกำหนดกิจกรรมการสอน วิธีการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6)

2.2 การส่งเสริมการเรียนรู้

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า กลวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมนักศึกษา กับสมรรถนะในแต่ละชั้นปี มีการกำหนดเป้าหมายสุดท้ายของคุณลักษณะเชิงวิชาชีพร่วมกับนักศึกษา สนับสนุนให้นักศึกษาดำเนินโครงการร่วมกับนักศึกษาสถาบันอื่นตามกระบวนการ PDCA เพื่อการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ การมีกิจกรรมครอบครัวเสมือนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน การบูรณาการกับพันธกิจด้านอื่น การสนับสนุนให้ทำโครงการจิตอาสาแก่ผู้รับบริการ ตลอดจนส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... วิทยาลัยควรมีกิจกรรมครอบครัวเสมือนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ว.พระจอมเกล้าเรียกบ้านแสนรัก ว.สงขลาเรียกครอบครัวคุณธรรม ว.นคร เรียกครอบครัวเสมือน กิจกรรมนี้ช่วยอะไรได้มาก หลายวิทยาลัยประสบความสำเร็จ เช่น ว.นครศรีธรรมราช เขาก็สำเร็จ แต่ ว.พระจอมเกล้ากำลังเริ่มแต่ก็ดำเนินการไปด้วยดีนะ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิดเพื่อสร้างสถานการณ์จำลอง คิด โครงการที่มาจากความต้องการของเขาเอง โดยการสนับสนุน ชี้นำอย่างสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการ PDCA เหมือนกับตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ระบบและกลไกการพัฒนานักศึกษา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8)

2.3 การสร้างการรู้จัก/การสร้างแรงจูงใจ

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่า การสร้างการรู้จัก/การสร้างแรงจูงใจเพื่อพัฒนา อัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาทั้งในด้านการปฏิบัติตน การปฏิบัติงาน การแสดงศักยภาพด้านการวิจัยหรือนวัตกรรม การให้ความเอาใจใส่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง การให้คำชมเชยและการสะท้อนคิด การจัดประกวดให้รางวัล การนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน (PA) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... การเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการรู้จัก/การสร้างแรงจูงใจแก่นักศึกษาครูต้องกระตุ้นให้นักศึกษาสะท้อนคิดทุกครั้งเมื่อปฏิบัติกรพยาบาล ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่

นักศึกษาเมื่ออยู่บน Ward ใส่ใจซักถามเมื่อนักศึกษามีปัญหาและไม่มีปัญหา นอกจากนี้การได้รับคำชมเชยจากครูทำให้นักศึกษามั่นใจ และแก่นักศึกษาได้เห็นผลงานวิจัยของครูได้รับรางวัลจะช่วยให้ นักศึกษาอยากปฏิบัติตาม” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

“... การอยู่ในแต่ละครอบครัวเสมือนที่มีสมาชิกหลากหลายจะช่วยให้ นักศึกษาได้เข้าใจและยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมไปถึงการนำมาเป็นคะแนนเพื่อพิจารณาผลการปฏิบัติงานก็จะช่วยผลักดันจูงใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

2.4 วัฒนธรรมองค์กร

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่าการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดแบบอย่างที่ดี การสร้างค่านิยมที่ดี การอยู่ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร ช่วยเหลือเอื้ออาทร การร่วมแรงร่วมใจ การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทบรรยากาศของวิทยาลัย และการมีต้นแบบที่ดีการส่งเสริมให้เกิดการสะท้อนคิดในระดับบุคคล กลุ่มงานและองค์กร การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การเคารพซึ่งกันและกัน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ การได้อยู่แบบพี่แบบน้อง คอยช่วยเหลืองานทั้งที่เป็นงานประจำและงานที่เป็นส่วนตัว เช่น งานบวช งานแต่งงาน ทำให้องค์กรรู้สึกอบอุ่น เข้าใจกันมากขึ้น มีการวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์มากกว่าการต่อสู้” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“... ทุกวันนี้เรามากไม่ค่อยให้นักศึกษาหรือแม้แต่บุคลากรในวิทยาลัยได้สะท้อนคิดกัน ทุกคนคิดว่าสิ่งที่ตนเองทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว การให้

ทุกคนทุกงานได้สะท้อนคิด จะช่วยให้อंकกรได้สะท้อนคิดไปโดยปริยาย” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9)

3. แนวปฏิบัติที่ดีต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

ผู้ให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็นว่าแนวปฏิบัติที่ดีต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข มีประเด็นสำคัญคือ การบูรณาการกับรายวิชาภาคปฏิบัติและกิจการนักศึกษา การสนับสนุนให้ทำกิจกรรมภายในและภายนอกสถาบัน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู การจัดทำแผนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาทักษะการวิจัย ภาษาอังกฤษ การใช้กระบวนการ PDCA เพื่อการพัฒนา การมีตัวแบบที่ดีจากอาจารย์และแหล่งฝึก การสนับสนุนให้สร้างนวัตกรรม การใช้กระบวนการสะท้อนคิดในระดับบุคคล กลุ่มงาน และองค์กร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ควรมีแนวปฏิบัติที่ดี โดยใช้กระบวนการ PDCA โดยการทำไปแก้ปัญหาไป เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินการ การประเมิน ควบคุมกำกับ และการนำผลไปปรับปรุง ส่วนใหญ่เรามักไม่ค่อยได้ประเมินและนำผลไปใช้กัน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“...ต้องมีการพัฒนา 3 อย่างไปพร้อมกันคือ อันดับแรกพัฒนาครูให้เป็นแบบอย่างที่ดี เสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่เด็กและครู จัดทำแผนปฏิบัติการ อันดับที่สองพัฒนาสิ่งสนับสนุน IT ห้องสมุด และสุดท้ายคือพัฒนาตัวนักศึกษองทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

4.1 ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่าปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข มีประเด็นสำคัญคือ ขาดการวางแผนแบบเชื่อมโยง เป้าหมายและกิจกรรมไม่ชัดเจน ยากต่อการนำไปปฏิบัติ ขาดความต่อเนื่อง ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานและประเมินผล กิจกรรมของนักศึกษาถูกรองงำทางความคิด ไม่สามารถบูรณาการกับการเรียนการสอน มีข้อจำกัดของระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณ ตลอดจนการประเมินผลไม่มีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... ปัญหาที่คล้าย ๆ กับด้านอื่น ๆ เราขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผลและการร่วมรับผลประโยชน์ เป้าหมายเราก็ไม่ชัดเจน การพัฒนาก็ไม่ต่อเนื่อง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“... เราขาดการคิดอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยง คิดเป็นตอน ๆ วางแผน ดำเนินการเป็นตอน ๆ เป้าหมายก็ไม่เกิดจากการคิดร่วมกัน ทั้งเด็กและครู ไม่รู้ว่า เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาเป็นอย่างไร กิจกรรมก็เป็นนามธรรม ยากต่อการนำไปปฏิบัติ” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8)

4.2 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข

ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่าข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล มีประเด็นสำคัญคือ การกำหนดเป้าหมายสุดท้ายร่วมกัน ควรบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนและกิจการนักศึกษา การสนับสนุนให้นักศึกษาจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการ การจัดทำแผนปฏิบัติ (Road Map) เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษา เน้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน มีการสะท้อนคิดทั้งในระดับบุคคล กลุ่มงาน และองค์กร

การมีแบบอย่างที่ดี มีการดำเนินการงานอย่างเป็นระบบด้วยกระบวนการ PDCA ตลอดจนการนำผลประเมินมาแก้ไขในการวางแผนอย่างเป็นรูปธรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...กระบวนการ PDCA เป็นเครื่องมือทางการบริหารที่เหมาะสมต่อการพัฒนางาน อัตลักษณ์ก็เหมือนกัน กระบวนการ PDCA จะทำให้เห็นภาพการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีระบบ ไม่ขาด ๆ หาย ๆ รู้ที่มาที่ไป” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7)

“... การทำงานร่วมกันจะช่วยให้เกิดการยอมรับในความแตกต่าง ทำให้เราเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เช่นเดียวกับการสะท้อนคิดทำให้เราเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างก็จะตามมาในที่สุด” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความเหมาะสมของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 11 กลวิธี มีความเหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติโดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นย่อยคือ ควรเน้นการบูรณาการกับกิจการนักศึกษาและการสร้างเครือข่ายกับศิษย์เก่า มีระบบติดตามอัตลักษณ์นักศึกษาเป็นรายบุคคล (Tracking System) การสร้างโจทย์สถานการณ์ทางคลินิก (Scenario) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอดแทรกในรายวิชาการศึกษาทั่วไป การสร้างพื้นที่ส่วนตัวที่คุ้นเคย (Comfort Zone) การเพิ่มกลวิธีการทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข มีค่าเฉลี่ยอยู่

ระหว่าง 4.63 – 3.93 โดยกลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ($\bar{X} = 4.63, S.D. = 0.49$) รองลงมาคือ จัดประสบการณ์อย่างเพียงพอขณะฝึกภาคปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.60, S.D. = 0.50$) ส่วนกลวิธีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ พัฒนาสื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ทั้งระบบ เช่น e-learning หรือ สถานการณ์จำลอง (Simulation) ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.62$) และพัฒนาอาจารย์และครูพี่เลี้ยงให้มีทักษะภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คุณธรรมจริยธรรมและการวิจัย ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 0.62$) ทั้งนี้ เมื่อนำค่าเฉลี่ยมาทดสอบโดยใช้สถิติค่าที (t-test) โดยการเปรียบเทียบระดับค่าเฉลี่ยที่ใช้ในแต่ละตัวบ่งชี้กับเกณฑ์ประเมินค่าที่ระดับมาก ($\mu \geq 3.50$) พบว่า กลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาลทั้ง 44 ข้อ มีความเป็นไปได้สู่การปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (p-value = .000 ทุกข้อ) (ตารางที่ 1)

การอภิปรายผล

อัตลักษณ์เป็นผลที่เกิดแก่ผู้เรียน นิสิต นักศึกษาตามปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) ทั้งนี้ สถานศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ โดยจะต้องจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการกระทำเชิงจริยธรรม เน้นคุณค่าที่ดีและให้อยู่ในจิตสำนึกของคนทุกคน จนกลายเป็นวัฒนธรรมเชิงจริยธรรม สามารถปฏิบัติหรือแสดงออกทางการกระทำ จนเกิดเป็นคุณสมบัติของอัตลักษณ์ในที่สุด (โทมัส ลิคโคนา, 2002; อ้างอิงจาก สวัสดิ์ ประทุมราช, 2545)

การพัฒนาอัตลักษณ์พยาบาลวิชาชีพจะเกิดขึ้นตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาล ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์

ตารางที่ 1. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการทดสอบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความเป็นไปได้ของกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาลกับเกณฑ์ประเมินค่าระดับมาก ($\mu \geq 3.50$)

ตัวอย่างกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาล	$\bar{X}$	S.D.	t	p-value
อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา	4.63	0.49	14.51	.000
จัดประสบการณ์อย่างเพียงพอขณะฝึกภาคปฏิบัติ	4.60	0.50	14.02	.000
กำหนดนโยบายให้มีการบูรณาการอัตลักษณ์กับการฝึกภาคปฏิบัติและกิจการนักศึกษา ภายใต้งานมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.43	0.64	9.20	.000
จัดทำแผนปฏิบัติ (Road Map)	4.33	0.69	7.52	.000
พัฒนาสื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ทั้งระบบ เช่น e-learning หรือ สถานการณ์จำลอง (Simulation)	3.93	0.62	4.37	.000

ผู้สอน ผู้รับบริการ ครูพี่เลี้ยง เพื่อนร่วมงานวิชาชีพอื่น ทั้งนี้ การบูรณาการการฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยขณะเป็นนักศึกษาพยาบาล จะทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในหลักการ อุดมการณ์ ความคาดหวัง ในบทบาทพยาบาลวิชาชีพ ผ่านกระบวนการเรียนแบบเพื่อสร้างประสบการณ์ตามบทบาทหน้าที่ (Larson et al., 2013) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาลจึงถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในสถานศึกษาจะต้องผลักดันให้เกิดกลไกการดำเนินงานเป็นรูปธรรมภายใต้กระบวนการบริหารการศึกษาร่วมกันเป็นระบบและบูรณาการกับพันธกิจด้านอื่นของสถาบันการศึกษาภายใต้บริบทของสังคมไทยและสังคมโลก (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2553) ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาการบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ของเกรียงไกร เจริญผล (2553) พบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการภายในของสถานศึกษา เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนา

อัตลักษณ์ของนักศึกษาหรือขององค์กร สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ กลวิธีที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ได้แก่ การทำให้เกิดการยอมรับคุณค่าร่วมกัน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสร้างภาคีเครือข่าย และการดำเนินงานตามวงจรเดมมิง (PDCA: Demming Cycle) ภายใต้ขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) มีการสะท้อนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก 2) การจัดการความเสี่ยงโดยการพิจารณาตรวจสอบ ประเมินผล แผนงานอย่างละเอียด และ 3) เรียนรู้ประสบการณ์นวัตกรรมร่วมกันจากเพื่อน เช่นเดียวกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ของ นฤมล โอสถานุเคราะห์ (2549) พบว่า สถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตและการพัฒนาศักยภาพของคณาจารย์และควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

การจัดทำแผนพัฒนา การสร้างบรรยากาศ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การสร้าง หลักสูตรและพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการ เป็นแบบอย่างที่ดีของครูอาจารย์ สอดคล้องกับการ ศึกษาของ เตือนใจ บรรเจิดกิจ และคณะ (2556) พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชคือ การสร้างความ ตระหนักรับรู้ การสร้างกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างกิจกรรมส่งเสริมนักศึกษา ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนานักศึกษา มีผลต่อการ รับรู้อัตลักษณ์ ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และพึงพอใจกับอัตลักษณ์มากที่สุด เช่นเดียวกับการ ศึกษาของวนิดา ครุรงค์ฤทธิ์ชัย และคณะ (2556) พบว่า ปัจจัยทำนายสมรรถนะการพยาบาลด้วยหัวใจ ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัย หัวเขี้ยวเฉลิมพระเกียรติ คือ การทำกิจกรรม การ ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และคละความคิดก้าวหน้า นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของฉลอง ชาครูประชิวิน (2552) พบว่า กลยุทธ์ที่มีความเป็นไปได้ต่อการจัด กิจกรรมเพื่อสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ การ สร้างแรงจูงใจ การส่งเสริมกระบวนการจัด การ กำหนด ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย มีการ ติดตามและการประเมินผลการจัดกิจกรรม การส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการศึกษารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง ของที่ปัพพัฒน์ สันตะวัน (2551) พบว่า กระบวนการ บริหารกิจกรรมนักศึกษามีส่วนช่วยพัฒนาจริยธรรม ของนักศึกษา รวมไปถึงการวิจัยของ เกษร วุฒิสินซ์ (2552) พบว่า นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในสถานศึกษา ได้แก่ การทำให้เข้าเป็นระบบสถาบัน โดยการกำหนดเป็น

นโยบาย การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและ การสร้างระบบค่านิยม

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบัน พระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ควร พิจารณานำกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษา พยาบาล ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายให้บูรณาการกับ ทุกพันธกิจภายใต้การมีส่วนร่วม 2) จัดทำแผนปฏิบัติ (Road Map) 3) พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นแก่ อาจารย์และครูพี่เลี้ยง 4) พัฒนาสิ่งสนับสนุนให้เป็น สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ 5) จัดการเรียนการสอนที่ หลากหลาย 6) เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา 7) จัด บรรยากาศองค์กรให้เป็นกัลยาณมิตร 8) ส่งเสริมให้ เกิดการสะท้อนคิดในระดับบุคคล กลุ่มงานและ องค์กร 9) สนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมด้วย กระบวนการ PDCA 10) จัดกิจกรรมครบวงจร เสมือนอย่างต่อเนื่อง 11) ติดตามและประเมินผล อย่างเป็นระบบ ไปประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพและ เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้บริบทของแต่ละวิทยาลัย

2. ผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบัน พระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ควรพิจารณา นำข้อค้นพบที่ได้จากการจัดกลุ่มสนทนาเพื่อหาความ เหมาะสมกลวิธีการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาล มาประยุกต์ใช้ตามบริบทของวิทยาลัยเพื่อการพัฒนา อัตลักษณ์อย่างยั่งยืน ได้แก่ การบูรณาการกับงาน กิจกรรมนักศึกษาและศิษย์เก่า มีระบบติดตามอัตลักษณ์ นักศึกษารายบุคคล (Tracking System) สร้างโจทย์ สถานการณ์ทางคลินิก (Scenario) สอดแทรกใน รายวิชาการศึกษาทั่วไปโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การ สร้างพื้นที่ส่วนตัวที่คุ้นเคย (Comfort Zone) การเพิ่ม กลวิธีการทบทวนหลังการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) และการให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญผล. 2553. การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่. คุษฎัณิพนธ์ปริญญาคุษฎัณิบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เกษร วุฒิสินธ์. 2552. นวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุษฎัณิบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านการมีวินัยในตนเอง มีมารยาทในสังคมและรักการอ่าน ของนักเรียน โรงเรียนเมืองชลพณิชยการ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ฉลอง ชาตรุประชีวิน. 2552. การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างคุษฎัณิธรรมที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วิทยานิพนธ์การศึกษาคุษฎัณิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชวลิต ชูกำแพง. 2549. เอกสารประกอบบทเรียนรายวิชาการประเมินการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (ออนไลน์). จาก: <http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0506704/description.htmlg>.
- ชูศรี วงศ์รัตน์นะ. 2553. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 12. นนทบุรี: ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์โปรเกรสซิฟ.
- ครุณี รุจกรกานต์, สมจิต หนูเจริญกุล, อภรณ์ คีนาน, ประภากร จินันทุยา, อมร สุวรรณนิมิตร, พิกุล นันทชัยพันธ์และอภิญญา วงศ์พิริโยธา. 2555. ข้อเสนอนโยบายการจัดการศึกษาการผลิตและการพัฒนาคุณภาพพยาบาลด้านการสร้างเสริมสุขภาพในหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์เพื่อสุขภาพสังคม. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เดือนใจ บรรเจดกิจ, ประเทือง ภูมิภัทธาคม, วุฒิชัย ธนาพงศธร และบัญญัติ ชำนาญกิจ. 2556. ยุทธศาสตร์การพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วารสารสมาคมนักวิจัย 18(2): 55-69.
- ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน. 2551. รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิเศษ: 57-70.
- นฤมล โอสถานุเคราะห์. 2549. แนวทางการพัฒนาคุษฎัณิธรรมจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2553. (11 มกราคม). มาตรฐานคุษฎัณิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2552. เล่ม 127 ตอนพิเศษ 3 ง. หน้า 43.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2555. พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- วนิดา ครุรงค์ฤทธิชัย, พัชรี รัศมีแจ่ม และจริยา ทิพย์เรือง. (2556). ปัจจัยทำนายสมรรถนะการพยาบาลด้วยหัวใจของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. วารสาร มจก. วิชาการ 17(33): 99-116.

- สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. 2556. รวบรวมผลงานวิชาการ จัดบริการด้วยหัวใจความ เป็นมนุษย์. นนทบุรี: สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.
- สวัสดิ์ ประทุมราช. 2545. การให้การศึกษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: ประชาอุทิศการพิมพ์.
- สุริย์ เหล็กขำ, เชิดศักดิ์ โหมวสินธุ์, อัจฉรา วัฒนามรงค์ และกุลยา ดันดีผลาชีวะ. 2553. การประเมินและ การจัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 สถาบันพระบรมราช ชนก กระทรวงสาธารณสุข. วารสารการพยาบาลและสุขภาพ 4(3): 66-81.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). 2555. รายงานผลการประเมิน คุณภาพภายนอกกรอบสาม ระดับอุดมศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม. 2553. การพัฒนาวิชาชีพพยาบาล. เชียงใหม่: ช้างเผือก.
- Black, P.B., and Chitty, K.K. 2011. Professional Nursing Concepts & Challenge. Missouri: Mosby/ Elsevier.
- Hoy, K., and Miskel, G. 2013. Educational Administration. New York: RR Donnelly & Sons.
- Larson, J., Brady, M., Engelmann, L., Bro, I. P., and Shultz, C. 2013. The Formation of Professional Identity in Nursing. Nursing Education Perspectives 34: 138.
- McNair, D. L., Newswander, C., Boden, D., and Borrego, M. 2011. Student and faculty interdisciplinary identities in self-managed teams. Engineering Education 100: 374-396.